

بررسی مقایسه ای سلامت روان و هویت شخصی و ملی در دانشجویان استفاده کننده از محیط های مجازی شهر اصفهان

میترا ریحانی^۱، زهره سادات میر مقتدایی^۲، شهناز شوشتری زاده^۳

چکیده

با توجه به افزایش روز افزون محیط های مجازی و استفاده از اینترنت در دانشجویان و جوانان، بررسی وضعیت سلامت روان و هویت در رابطه با استفاده از اینترنت و رسانه های الکترونیکی ضروری به نظر می رسد. این مطالعه به بررسی مقایسه ای نمره سلامت روان و هویت شخصی و ملی در سه گروه دانشجوی دختر و پسر منطقه چهار دانشگاه آزاد که بصورت زیاد، متوسط، به ندرت از محیط های مجازی استفاده می کنند پرداخته است. این پژوهش توصیفی تحلیلی بوده و روش جمع آوری اطلاعات آن مقطعی است که بر روی 500 نفر از دانشجویان دختر و پسر (دو گروه 250 نفری) که به روش خوشه ای انتخاب شدند انجام شد. پرسشنامه های اطلاعات فردی، هویت شخصی، ملی و سلامت روان تکمیل گردید و سپس نمونه ها بر اساس ساعت استفاده از محیط های مجازی به سه دسته تقسیم شدند؛ گروهی که در هفته 40-25 ساعت (زیاد) از اینترنت و محیط های مجازی استفاده می کردند، گروهی که 25-5 ساعت (متوسط) از اینترنت استفاده می کردند و گروهی که استفاده آن از اینترنت و کامپیوتر کمتر از 5 ساعت در هفته بود (به ندرت). سپس نمرات سه گروه در پرسش نامه ها بوسیله آمار توصیفی و استنباطی (تحلیل واریانس یک طرفه به همراه آزمون تعقیبی شفه) بوسیله نرم افزار SPSS مورد بررسی قرار گرفتند. یافته های پژوهش نشان می دهد که میان نمرات هویت شخصی در سه گروه تفاوت معنی داری وجود دارد ($F=14/8$ و $P<0/50$)، همچنین میان نمرات هویت ملی در سه گروه ($F=16/3$ و $P<0/50$) و نمرات سلامت روان در سه گروه ($F=0/2$ و $P<0/50$) تفاوت معنی داری یافت شد. در این پژوهش گروهی که بصورت مفرط از اینترنت و محیط های مجازی استفاده می کردند نمرات سلامت روان، هویت شخصی و هویت ملی پایین تری کسب نمودند و این سه نکته نمایانگر این امر بوده که استفاده زیاد از اینترنت و محیط های مجازی می تواند با کاهش سلامت روان و اختلالات برخی جنبه های هویت همراه باشد.

واژگان کلیدی: سلامت روان، هویت شخصی و ملی، اینترنت، اینترنت، دانشجوی.

مقدمه:

^۱ - عضو هیئت علمی دانشکده پرستاری مامایی دانشگاه آزاد اسلامی واحد فلاورجان

^۲ - کارشناس بالینی دانشکده پرستاری مامایی دانشگاه آزاد اسلامی واحد فلاورجان و کارشناس ارشد برنامه ریزی درسی

^۳ - عضو هیئت علمی دانشکده پرستاری مامایی دانشگاه آزاد اسلامی واحد فلاورجان

بی گمان ما در یکی از بحرانی ترین و حساس ترین دوران تاریخ زندگی می کنیم، دوران تمدن ماشینی که بی شک وسایل ارتباط جمعی به عنوان یکی از عوامل مهم دگرگونی ارزش های فرهنگی از معیارهای ملی بوده و قادرند با برنامه ریزی ها دقیق و کنترل شده، اندیشه مردم را شکل داده و رفتار آن را به صورت دلخواه قالب ریزی نماید.

(1)

محققان در خصوص نقش رسانه ها سه دیدگاه مختلف را اتخاذ نموده اند. دیدگاه نخست معتقد است که رسانه ها موجب توسعه فرهنگی بوده و باعث همدلی در بین افراد جامعه می شود و بعن نظر این گروه استفاده از اینترنت و فضاهای مجازی باعث بالا بردن آگاهی اجتماعی و سیاسی و افزایش مشارکت مردم می شود از معروف ترین پیروان این نظریه واتیل ازرن است. (2)

دیدگاه دوم معتقد است که مهم ترین تأثیر رسانه و فضاهای مجازی ایجاد توقع روز افزون بین مردم می باشد و اگر این توقعات بوسیله نادهای سیاسی و اجتماعی برآورده نشود نارضایتی عمومی افزایش می یابد. از مهم ترین پیروان این نظریه می توان ساموئل همنیگتن را نام برد. (3)

و بالاخره در دیدگاه سوم معتقدند رسانه های گروهی وسیله تحقیق مردم بوده و یا موجب فرار مردم از دنیای واقعی به دنیای رویایی می باشند و استفاده از فضاهای مجازی در مواردی منجر به پایین آمدن سطح مشارکت مردم

نیز

می شود شرام از معروف ترین پیروان نظر است. (4)

اما در دهه های اخیر که استفاده از محیط های مجازی از نوجوانان و جوانان منجر به افزایش اضطراب و افسردگی گشته است موضوع هویت و سلامت روان نظر روانشناسان بسیاری را به خود جلب کرده است.

بحران هویتی که ریشه در تحولات نوین جهانی دارد از هویت فردی تا ملی، مذهبی و اجتماعی را در بر می گیرد و طبیعتاً مخاطبین اصلی آن نوجوانان و سپس جوانان می باشد.

از نگاه کتب روانشناسی کسب هویت و ثبات شخصیتی از نشانه های رشد روانی سالم در گذر از بحران نوجوانی و جوانی است و طبیعتاً در این زمان که نوجوان و جوانان در ساعات زیادی از فرصت های خود از رایانه و اینترنت استفاده می کنند احتمال تأثیر عمیق بروی هویت فردی و جمعی وجود دارد. (5)

گیدنس دوران نوجوانی را به عنوان مرحله ویرانگری در تشکیل هویت دانسته و رسانه های الکترونیکی از جمله رایانه، اینترنت، تلویزیون ... را در سه سطح «هویت شخصی»، «هویت ملی» و «هویت جنسی» تأثیرگذار می داند.

(6)

«گریز» در بررسی ارزیابی تأثیر استفاده از رسانه های الکترونیک در حوزه های گوناگون سلامت جسمی و روانی، هماهنگی چشم و دست، الگوی فعالیت روزانه عملکرد مدرسه، شخصیت، آسیب شناسی روانی و مهارت های اجتماعی به این نتیجه رسید که اثرات رسانه های الکترونیکی بر رفتار آدمی بسیار متفاوت بود. ولی استفاده از اینترنت و محیط های مجازی در کنار اثرات مثبت می تواند با برخی تأثیرات منفی مانند اعتیاد، درد اندام ها، انزوا، کاهش عزت نفس، پرخاشگری و احتفال هویت همراه باشد. (7)

از آنجا که کشور ما کشور جوانی بوده و گستردگی و پیچیدگی این مسئله بستر پرسش های بسیاری است جا دارد با انجام تحقیقاتی در این زمینه جامعه را از اثرات واقعی استفاده از رسانه های الکترونیکی بویژه اینترنت مطلع کرده

و از بروز تلفات جدی پیشگیری کنیم. لذا، هدف پژوهش حاضر مقایسه سلامت روان و هویت دانشجویان دختر و پسر در سه گروه «استفاده زیاد از اینترنت» «استفاده نسبی از اینترنت» و «استفاده به ندرت از اینترنت» بوده است.

مواد و روش ها:

پژوهش حاضر از نوع مقطعی بوده و جامعه آماری آن کلیه دانشجویان دختر و پسر واحدهای منتخب منطقه 4 دانشگاه آزاد بوده است که معمولاً از اینترنت استفاده می نمایند. حجم نمونه این پژوهش 500 نفر بوده که شامل 250 دانشجوی دختر و 250 دانشجوی پسر بوده که به روش خوشه ایاز مراکز فلاورجان، نجف آباد و خوراسگان انتخاب شدند.

ابزار پژوهش یک پرسشنامه 5 قسمتی بوده است که قسمت اول پرسشنامه اطلاعات دموگرافیک شامل سن، جنس، رشته تحصیلی و پایه تحصیلی، میزان دسترسی به کامپیوتر، میزان استفاده از اینترنت و علت استفاده از اینترنت بوده است.

قسمت دوم پرسشنامه، سلامت عمومی (GHO) بوده است که توسط گلد برگ تنظیم گردیده است. پرسشنامه اصلی دارای 60 سؤال می باشد اما فرم کوتاه شده 30 سؤالی نیز موجود است که در این مطالعه استفاده شده است. پرسشنامه سلامت عمومی، وضعیت روانی فرد را در یک ماهه اخیر بررسی می کند و برخی محققان مانند شجاعیان و منفرد پایایی آن را 94٪ گزارش نموده اند. (8)

پرسشنامه هویت ملی قسمت سوم پرسشنامه مذکور بوده است که شامل 28 سؤال بوده و در سال 1374 توسط رحیمی نژاد و احمد زاده ساخته شده و ضریب آلفای کرونباخ 956٪ جهت همبستگی هویت ملی در آن گزارش شده است. (9)

قسمت چهارم پرسشنامه «پرسشنامه سنجش عینی منزلت هویت من» می باشد که چهار حیطه هویت زود شکل گرفته، هویت به تعویق افتاده، هویت کسب شده و هویت آشفته را بر اساس نظریات مارشیا اندازه گیری می کند. و آدامز در سال 1989 روایی همگرایی این پرسشنامه را 92٪ و ضریب روایی و آگرای آن را از 27٪ تا 79٪ گزارش کرده است. (10)

و قسمت پنجم پرسشنامه در خصوص وضعیت تحصیلی دانش آموز تنظیم گردیده که شامل معدل نیمسال دانش آموز افزایش یا کاهش معدل نسبت به نیمسال قبل شرکت در مسابقات علمی و جشنواره ها و کسب رتبه های مختلف علمی بوده است.

پس از جمع آوری پرسشنامه ها و استخراج اطلاعات نمونه ها بر اساس استفاده آنها از اینترنت با توجه به منابع علمی به سه دسته تقسیم گشتند.

* گروه اول افرادی که 40-25 ساعت در هفته از اینترنت و کامپیوتر استفاده می کنند.

* گروه دوم افرادی 25-5 ساعت در هفته از کامپیوتر استفاده می کنند.

* گروه سوم افرادی که کمتر از 5 ساعت در هفته از کامپیوتر و اینترنت استفاده می کنند. (11)

جهت تجزیه تحلیل داده ها از روش های آمار توصیفی و تحلیلی، واریانس یک طرفه استفاده شد که با نرم افزار SPSS10 صورت پذیرفت.

یافته ها:

یافته های دموگرافیک مربوط به این پژوهش در جداول 1 و 2 نمایش داده شده است. طبق این جداول 42 درصد پسران و 21 درصد دختران دانشجو به مقدار زیاد از اینترنت استفاده می کردند و نیز استفاده از اینترنت در بین سال دوم و سوم دانشگاه بیشترین میزان را دارا بود. همچنین پر استفاده ترین موارد تفریحی (29٪) و موسیقی (21٪) بوده و کم استفاده ترین موارد استفاده از اینترنت سایت های خبری و علمی (3٪) تا 4٪ بوده است.

همانطور که در جدول شماره 3 مشخص است با توجه به F محاسبه شده ($P < 0/05$ و $14/8$) تفاوت معنی داری میان سه گروه دانشجویان در پرسشنامه هویت شخصی بدست آمد و آزمون تعقیبی شفه هم تفاوت معنی داری را بین نمرات هویت شخصی هر سه گروه نشان داد.

با توجه به F محاسبه شده ($P < 0/05$ و $16/3$) همچنین تفاوت معنی داری میان نمرات سه گروه دانشجویان از لحاظ هویت ملی نشان داد و با آزمون تعقیبی شفه نیز مشخص شد اگر چه بین نمرات گروه اول و دوم تفاوت معنی داری وجود ندارد ولی بین نمرات گروه اول و دوم و سوم این تفاوت معنی دار بوده همچنین این تفاوت بیشتر در خصوص پذیرش هویت ملی صادق می باشد تا نفی هویت ملی.

با توجه به F محاسبه شده ($P < 0/05$ و $10/0$) نیز تفاوت معنی داری در نمرات سلامت روان گروه ها بدست آمد که با آزمون تعقیبی شفه این تفاوت در خصوص گروه اول و دوم بی معنی اما میان هر سه گروه معنی دار گزارش گردید.

بحث و نتیجه گیری:

نتایج یافته های این پژوهش نشان داد که رابطه معنی داری بین استفاده از اینترنت، هویت شخصی و ملی و سلامت روان وجود دارند و دانشجویانی که به میزان بیش از 20 ساعت در هفته از اینترنت استفاده می نمایند نسبت به باقی دانشجویان از سلامت روان پایین تری برخوردار بوده و بیشتر مبتلا به اختلال هویت شخصی و ملی می گردند. با توجه به اینکه بیشترین میزان استفاده از اینترنت جهت تفریح و موسیقی (معمولاً 50٪) گزارش شد و استفاده از سایت های علمی و خبری، آموزشی و فرهنگی تنها 20٪ از موارد را شامل می گردید به نظر نمی رسد تشویق والدین و متصدیان آموزش به استفاده از اینترنت در این گروه سنی نتایج چندانی جالبی به دنبال داشته باشد. در مطالعه ای دیگر در همین زمینه که بروی دانشجویان دانشگاه تهران صورت گرفته است آمار استفاده از سایت های تفریحی و چت کردن 0/56 گزارش شده که نشان می دهد این اختلال در بین دانشجویان آنجا نیز چندانی ناشایع نمی باشد.

در نتیجه مقایسه سه گروه تفاوت معنی داری در زمینه هویت شخصی مشاهده شد که با نتایج حاصل از تحقیقات گروه نوگ (1985) و حافظ نیا (1385) مطابقت داشته ولی نخالف نتایج علوی و همکاران (1386) می باشد. فانک نیز اظهار می دارد که رسانه هایی چون اینترنت و ماهواره می تواند بر نگرش و رفتار و هویت افراد تأثیر گذارده و باعث کاهش همدلی و تعلق می گردد. (12)

درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	
100	250	9	23	51	122	42	105	جنس پسر
100	250	36	90	43	108	21	52	دختر
100	125	23	29	46	58	31	38	سال تحصیلی اول
								دوم
100	25	15	18	43	53	42	53	سوم
								چهارم
100	125	13	17	38	47	49	61	رشته تحصیلی علوم پایه
100	125	32	40	41	51	27	34	
100	15	17	19	45	52	38	44	ویزشکی
								علوم انسانی
100	145	19	27	49	71	32	47	فنی مهندسی
100	240	26	62	31	74	43	104	

جدول شماره 2) فراوانی و درصد استفاده از سایت های اینترنتی با بیشترین مراجعه دانشجویان در طول هفته

درصد	فراوانی	سایت های اینترنتی با مراجعه بالا
4	20	سایت های علمی
3	15	سایت های خبری
21	105	موسیقی
17	85	ورزشی
13	65	فرهنگی، هنری
29	145	تفریحی
11	55	فیلتر شده
2	10	متفرقه
100	500	جمع

جدول شماره 3) آزمون تحلیل واریانس یک طرفه در سه گروه دانشجویان در خصوص هویت شخصی و ملی

و سلامت روان

F	میانگین مجذورات	درجه آزادی	مجموع مجذورات	
				هویت شخصی
14/8	31	2	62	بین سه گروه
			381/6	درون گروهی
			499	کل

16/3	35/5	2	71	هویت ملی
		493	489/1	بین سه گروه
		499	560/1	درون گروهی
				کل
10/2	32/3	2	64/57	سلامت روان
		482	583/4	بین سه گروه
		499		درون گروهی
				کل

References:

- 1- Solation among adolescents. Adolescents. 2000. 32(138): 237- 42.
- 2- Shapire SL, Shapie DE, Schwart 2 GE. Stress management in medical education: a review of the Literature. Acad Med 2000. 7s (7): 7u* - s9.
- 3- Lin s, Tsai C. Sensation seeting and Internet Aependence of Tal wan es high school adol escents. Computers in human behavior 2002, 18: ull- 26.
- 4- Hatami H, Razavi M, Eftekharardebili H, Maylei F, Seiednozadi M, Parizade M. Public health text book Tehran: Arjmand pub, 2004.
- 5- Olson D. Media and symbols. Trans. Mohayer M. Tehran: soroush, 1998.
- 6- Giddness A. Modernity and self identity. Trans. Movaft a ghian N. Tehran: Ney, 2001.
- 7- Gorriz CM. Media C. Engaging gills with computers through soft ware games. Communications of the Acm 2000, 43(1): 42- 9.
- 8- Shojaian R, Zamani morfared A. Relation between use of prayers mental health and Job performance among technical workers of Tehran ammuniton industries. Yowral of Psyehiatry and clinical psychology 2002, 30 (8): 33- 9.
- 9- Rahiminezhad A. Relationship between identity self steem and anxiety in student. Tehran. Tarbiat moalem unizrsvity, 1998.
- 10- Adams Gf, Bennion L, Hah K. Cbyective mensure of ego idantity status: A reference. Manual. Unpublished manuscript ouniversity of Guelph. Canada, 1986.
- 11- Hafeznia M, Kavianyrad M, Karimipoor Y, Taherkhany M. The effect of globalization on National Identity. Journal of Geopolitics 2006, 2 (3, 4): 1- 21.
- 12- Sanders Ge, Fired TM, Diego M, Kaplan M. The relationship of Internet use to depression and social Isolation among adolescents. Addescence. 2000, 33(138): 237- u2.
- 13- Belik J, Horoldson M. Psychic in campates, Association for Computing Machinery 2000, 43(7): 34- 9.
- 14- Benjamin JE. The internet's effect on teenagers. March 20, 1999 [cited 18 oct 2008] Available from arL: hHp://Jbenjamin.Org/research 99/.